

Niilo Mäki
INSTITUUTTI

Lukuteatteri lukusujuvuuden
kehittymisen tueksi

Lukemisen esivalmiudet

- Kolme keskeistä kognitiivista järjestelmää (mielensisäisten edustusten järjestelmä, toiminnan ohjaus ja metakognitiivinen säätely) lukusujuvuuden ja luetun ymmärtämisen oppimisessa. Näitä järjestelmiä ei voi erotella toisistaan, toimivat yhteistyössä.
- Mitä paremmin em. järjestelmät ovat harjaantuneet käsittelemään kieltä, sitä parempi on valmius oppia lukemaan.
- → Tavoitteena harjoitella lukemista rakentavassa järjestyksessä ja sopivalla tahdilla.

Lukuvalmiudet

- Keskeisin lukuvalmius on fonologinen tietoisuus (taito jakaa puhetta eri kokoisiksi yksiköiksi), ja siinä erityisesti foneeminen tietoisuus (äännetietoisuus).
- Fonologinen tietoisuus kehittyy suuremmista yksiköistä kohti pienempiä, eli tavuista äänneisiin.
- → Varhaiskasvatuksessa tulisi kiinnittää huomiota kielellä leikkimiseen sekä kirjainten kanssa että ilman siten, että siirrytään tavuista kohti äänneitä.
- Lisäksi kirjaintuntemus on tärkeä lukuvalmius.
- Nopea sarjallinen nimeäminen (RAN) on esilukemista. Ennustaa lukemisen kehittymistä.

Sanantunnistus ja dekoodaaminen

- Dekoodaus: prosessi, jossa kirjaimia vastaavat äänteet kootaan työmuistissa yhteen tunnistettavaksi kokonaisuudeksi. Hitailta lukijoilla dekoodaus on hidasta ja selittää dysleksiaa.
- Harjoittelun myötä dekoodausprosessi sujuvoituu, ja usein toistuvat kirjainjonot alkavat muodostaa edustuksia näköjärjestelmään. Näiden edustusten aktivoituminen helpottaa dekoodausta.
- Dekoodaustaito kehittyy vuosia ja vaatii paljon harjoittelua.
- Lopulta kun lukutaito on hyvin sujuvaa, tutut sanat tunnistetaan kokonaisina ja dekoodausta tarvitaan lähinnä vieraiden sanojen lukemiseen.

Tavu

- Tavun rooli lukemisessa on aktiivisen tutkimuksen kohde.
- Hitaat lukijat saattavat dekodata tavuittain haastavissa tilanteissa, kun kontekstikaan ei auta.
- Tavuviivojen merkitseminen sanoihin ei välttämättä opeta oppilasta tavuttamaan itse, vaan hyödyllistä olisi opettaa tavutuksen peukalosääntöjä.

Ääneen lukemisen merkitys

- Ääneen lukemista tulisi harjoitella pitkään.
- Huomiota tulisi kiinnittää myös äänen painotukseen eli prosodiaan.
- Tehokkaimmaksi lukusujuvuuden harjoitusmenetelmäksi tiedetään toistava ääneen lukeminen, jossa samaa tekstiä luetaan useaan kertaan.
- Myös oman lukemisen monitorointi (virheet, ymmärtämisen taso) on tärkeää.

Luetun ymmärtäminen

- Kun kieliopilliset rakenteet hallitaan sujuvammin, vapauttaa se resursseja luetun ymmärtämiselle.
- Ymmärtämistä tulisi rakentaa tekstin kielellisten viittaussuhteiden kautta (esim. pienten lasten kanssa voidaan keskustella mikä lihavoiduista sanoista sopisi parhaiten: ”Kissa juoksi koiraan pakoon. **Kissa/Koira/Puu/Se** lähestyi uhkaavasti”)
- Ensisijainen tavoite ymmärtää: mitä luen, mikä on epäselvää, miten voin ratkaista ongelman.

Lukumotivaatio

- Lukumotivaatiota on käsitteellistetty ja lähestytty monesta eri näkökulmasta. Tärkeitä käsitteitä ovat esimerkiksi minäpystyvyys, oppijaminäkuva ja itsemääräytyminen.
- Heikon lukumotivaation taustalla on erilaisia yksilöllisiä ajatusmalleja. Myös oppimisympäristö vaikuttaa lukumotivaatioon.
- ReadDrama-aineistossa lukumotivaatiota selitti parhaiten oppilaan minäpystyvyys. Pelkkä hyvä lukutaito ei takaa lukumotivaatiota, jos oppilas ei itse usko kykyihinsä.

Lukemaan oppiminen ja motivaatio

- Minäpystyvyys ja minäkuva itsestä lukijana alkavat muotoutua heti koulun alussa, suorituksista annetun palautteen merkitys alkaa kasvaa. Tarvitaan siis paljon aikuisen tukea ja kannustusta!
- Ekapeli Alku-sovellus lukemisen perustaitojen harjoitteluun on suunniteltu antamaan paljon positiivista palautetta.
- Noin 10-12-vuotiaana sisäinen motivaatio koulutyöhön alkaa laskea (samalla harjoittelun painopiste siirtyy lukusujuvuudesta luetun ymmärtämiseen). Aletaan helpommin vältellä tehtäviä, joissa koetaan huonommuutta.
- → Aikuisen tuen merkitys!

Lukumotivaation tukeminen

- **Minäpystyvyyttä** tukevat onnistumisen kokemukset, vertaisten onnistumiskokemukset, verbaalinen ohjaus/positiivinen palaute ja myönteiset fysiologiset/emotionaaliset reaktiot.
- **Oppijaminäkuvaan** vaikuttaa ennen kaikkea aikuisilta saatu palaute. Opettajan olisi hyvä pohtia omia kykyuskomuksiaan (esim. ovatko kyvyt pysyviä vai muokattavissa harjoittelulla) ja miten kommunikoi ne oppilailleen.
- **Itsemääräytymistä** tuetaan autonomian, kompetenssin ja yhteenkuuluvuuden kokemusten kautta. Esimerkiksi huomioimalla oppilaiden kiinnostukset ja tarpeet sekä antamalla selkeää palautetta.
- **Lukuteatterilla** voidaan myös tukea oppimismotivaatiota.

Lukuteatteri

- ReadDrama tutkimushanke 2019-2023: Lukuteatterin vaikuttavuus 3.-4.-luokkalaisten heikkojen lukijoiden lukusujuvuuteen. Suomen Akatemian rahoittama hanke.
- Lukemisen kohdennetun tuen muoto pienryhmätyöskentelyyn.
- Harjoitellaan ilmaisevaa ääneen lukemista motivoivalla tavalla.
- Lukuteatterissa oppimisen kohteita lukusujuvuuden lisäksi myös ymmärtävä lukutaito, ilmaiseva lukeminen, esiintyminen, ryhmätyötaidot, lukijaminäkuva.
- Draamakasvatuksellinen ote: kiireetön kohtaaminen ja turvallinen ilmapiiri. Draamasopimus ja roolisuoja antavat turvaa lukuharjoitteluun.
- Vaatii opettajaltakin heittäytymistä ja innostumista.
- Lukuteatterissa 8 x 90 minuutin oppitunnit, 5 ryhmäläistä.

Oppiminen lukuteatterissa

- Oppiminen tapahtuu huomaamatta, merkityksellisessä kontekstissa (näytelmätekstin harjoittelu eli toistava lukeminen).
- Myös esitykseen valmistautuminen olennaista, tekee harjoittelusta tavoitteellista.
- Lukuteatterin tavoitteellisuuden on todettu edistävän lukuteatteriin sitoutumista ja johtavan ääneen lukemisen jännityksen lievenemiseen.
- Roolissa toimiessaan oppilas voi roolisuojan avulla uskaltautua ylittämään itsensä lukemisessa.

Lukuteatteri-Kummi

- Uudessa Lukuteatteri-Kummissa pohjustetaan teoreettinen perusta lukemiselle ja draamakasvatukselliselle oppimiskäsitykselle, avataan lukuteatteria toimintana sekä lukuteatterityöskentelyn periaatteita ja työskentelyprosessia.
- Kummi on opas opettajalle lukuteatteriryhmän perustamiseksi ja ohjaamiseksi.
- Lukuteatteri-Kummin ohjelma on kohdennettu heikoille lukijoille, joiden toivotaan haastavaan itseään ja voittavan itsensä lukemisessa.

Lisätietoja julkaisusta koju.nmi.fi